

Conceptwetsvoorstel transparantie maatschappelijke organisaties

Bb 2019/4

In deze bijdrage gaat de auteur in op het conceptwetsvoorstel transparantie maatschappelijke organisaties dat ter consultatie is gepubliceerd.

Op 21 december 2018 is het conceptwetsvoorstel transparantie maatschappelijke organisaties ter consultatie gepubliceerd. De consultatieperiode eindigt op 22 februari 2019. Het wetsvoorstel ziet op maatschappelijke organisaties zoals religieuze en levensbeschouwelijke organisaties. Dergelijke organisaties ontvangen in de praktijk nogal eens donaties voor het organiseren van hun activiteiten. Alhoewel dergelijke financiering als zodanig niet bezwaarlijk is, kan dit anders liggen wanneer de financiering leidt tot afhankelijkheid van een bepaalde financier, omdat het ertoe kan leiden dat het bestuur van de maatschappelijke organisatie kwetsbaar wordt voor beïnvloeding en niet langer relatief onafhankelijk de eigen koers kan bepalen. Dat vindt de wetgever onwenselijk, zeker als dit ertoe leidt dat het bestuur van de maatschappelijke organisatie zich laat verleiden tot (het verlenen van medewerking aan) gedrag dat indruist tegen de normen van de Nederlandse rechtsstaat. Het kabinet wil voorkomen dat de financiering van maatschappelijke organisaties gepaard gaat met onwenselijke beïnvloeding en misbruik van de vrijheden die hier in Nederland gelden. In het regeerakkoord is opgenomen dat moet worden voorkomen dat vanuit het buitenland via geldstromen naar politieke, maatschappelijke en religieuze organisaties onwenselijke invloed wordt gekocht en dat deze geldstromen daarom meer transparant gemaakt moeten worden. Dit concept wetsvoorstel is een uitwerking daarvan.

Maatschappelijke organisaties kunnen allerlei rechtsvormen hebben, doch hebben doorgaans de rechtsvorm van een stichting, vereniging of kerkgenootschap. Maatschappelijke organisaties worden verplicht om een overzicht openbaar te maken van de grote donaties die zij hebben ontvangen. Een maatschappelijke organisatie is volgens het consultatievoorstel: i) een stichting als bedoeld in art. 2:285 BW; ii) een vereniging als bedoeld in art. 2:26 BW; iii) een organisatie waarvan een of meer kerkgenootschappen deel uitmaken, als bedoeld in art. 6 lid 3 Handelsregisterwet 2007; of iv) een naar een ander dan het Nederlands recht opgerichte rechtspersoon of andere juridische entiteit die vergelijkbaar is met een stichting, vereniging of organisatie als bedoeld onder i, ii, en iii, en duurzaam in Nederland activiteiten uitoefent. Er zijn per 1 juli 2018 ongeveer 223.000 stichtingen, 129.000 verenigingen en 1.600 kerkgenootschappen ingeschreven in het handelsregister van de Kamer

van Koophandel. Politieke partijen vallen niet onder het toepassingsbereik van het wetsvoorstel omdat voor deze partijen de Wet financiering politieke partijen (Wfpp) geldt. Daarnaast kunnen bij algemene maatregel van bestuur (AMvB) bepaalde categorieën maatschappelijke organisaties worden vrijgesteld van de verplichting tot het openbaar maken van het donatieoverzicht aan de hand van objectieve, niet-discriminatoire criteria.

Van een donatie is sprake bij een geldelijke bijdrage, anders dan subsidie, alsmede een bijdrage in natura. Van een bijdrage in natura is sprake ingeval het een zaak of op geld waardeerbare dienst betreft, op verzoek van een maatschappelijke organisatie aan haar geleverd dan wel door deze aanvaard, waar geen of geen evenredige tegenprestatie tegenover staat, anders dan persoonlijke arbeid of activiteiten van leden van de betreffende maatschappelijke organisatie. Iedere maatschappelijke organisatie stelt binnen zes maanden na afloop van het boekjaar een overzicht op van elke donatie van ten minste € 15.000 die de organisatie in dat boekjaar heeft ontvangen. Als waarde van een bijdrage in natura geldt daarbij het verschil tussen de gebruikelijke waarde van het geleverde in het economisch verkeer en de waarde van de tegenprestatie. Dit donatieoverzicht vermeldt: a) het bedrag van de donatie; b) de naam en woonplaats of zetel van degene van wie de donatie is ontvangen; c) de datum waarop de donatie is ontvangen; d) indien het een kerkgenootschap betreft, dat de donatie heeft ontvangen, het kerkgenootschap; en e) de datum van het opstellen van het donatieoverzicht. Is er sprake van dat het totaal van donaties van dezelfde gever in een periode van twaalf maanden ten minste € 15.000 bedraagt, dan worden deze gegevens over elk van die donaties vermeld. Dit donatieoverzicht wordt ondertekend door de bestuurders en, voor zover aanwezig, door hen die deel uitmaken van het toezichthoudende orgaan; ontbreekt de ondertekening van een of meer hunner, dan wordt daarvan onder opgave van reden melding gemaakt. Het bestuur van de maatschappelijke organisatie maakt het donatieoverzicht binnen acht dagen na het opstellen via de website openbaar en houdt het overzicht gedurende zeven jaren rechtstreeks en permanent toegankelijk. Indien de maatschappelijke organisatie niet over een website beschikt, maakt het bestuur het donatieoverzicht openbaar door deponering bij het handelsregister. Het openbaar ministerie en iedere belanghebbende kunnen van de maatschappelijke organisatie nakoming vorderen van de verplichting tot openbaarmaking.

Daarnaast is in het consultatievoorstel opgenomen het voorstel om in Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek na art. 2:299a BW art 2:299b BW in te voegen. Op basis van het Burgerlijk Wetboek zijn stichtingen reeds verplicht om een balans en staat van baten en lasten op te stellen. Het wets-

¹ Harold Koster is verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en aan de Universiteit van Dubai.

voorstel houdt ter zake in dat stichtingen verplicht worden om deze interne financiële stukken openbaar te maken. Die bepaling ziet erop dat een stichting die niet bij of krachtens de wet verplicht is een financiële verantwoording op te stellen die gelijk of gelijkwaardig is aan een jaarrekening als bedoeld in titel 9 die openbaar wordt gemaakt, verplicht is tot openbaarmaking van de balans en de staat van baten en lasten, bedoeld in art. 2:10 lid 2 BW binnen acht dagen na het maken, of indien deze door een toezichthoudend orgaan worden vastgesteld, acht dagen na het vaststellen. De openbaarmaking geschiedt door deponering van de balans en de staat van baten en lasten bij het handelsregister. De dag van het maken of van vaststelling wordt vermeld. De balans en de staat van baten en lasten worden ondertekend door de bestuurders en, voor zover aanwezig, door hen die deel uitmaken van het toezichthoudende orgaan. Ontbreekt de ondertekening van een of meer hunner, dan wordt daarvan onder opgave van reden melding gemaakt. Deze bescheiden worden gedurende zeven jaren bewaard. Het openbaar ministerie en iedere belanghebbende kunnen nakoming vorderen van deze verplichting. Met het voorgestelde art. 2:299b BW wenst het kabinet de transparantie bij stichtingen verder te vergroten om misbruik van financieel-economische aard tegen te gaan. Bij AMvB kunnen bepaalde categorieën stichtingen worden vrijgesteld van de verplichting om de balans en staat van baten en lasten openbaar te maken. Voor deze vrijstellingsmogelijkheid zullen objectieve, niet-discriminatoire criteria worden vastgelegd.